

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חיי שרה

(חלק כ שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלכות שיחות
שבוע פרשת חיי שרה, כגיבט מרחשון, ה'תשפ"ה (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חיי שרה ב

86

ומבאר: „י"ל יש ג' בחי' תשובה המגיעים במל' בז"א בבינה, כמ"ש בלקו"ת בד"ה מה טובוי ע"ש [ושם, שיש דרגא בתשובה שענינה „סור מרע"¹⁰, המגיעה במלכות; למעלה ממנה דרגת התשובה ד„עשה טוב"¹⁰, המגיעה בז"א; ולמעלה גם ממנה התשובה שענינה „בקש שלום"¹⁰ (לימוד התורה), המגיעה בבינה]. זהו בשעתא במל' הנק' שעה, ביומא בז"א הנק' יום, ברגע בבינה".

ב. בהשקפה ראשונה נראה, שלפי ביאור אאמור"ר הכוונה בג' הלשונות „בשעתא ביומא ברגע" היא (לא למשמעותם בפשטות – ג' שיעורי זמן שונים, אלא) לג' המדרגות בתשובה המרומזות ב„שעתא" (מלכות), „יומא" (ז"א) ו„רגע" (בינה), וממילא אתי שפיר מה שנמנו בזהר בסדר זה, שהוא לפי סדר המדרגות מלמטה למעלה.

אבל באמת אינו מחזור לפרש כן, שהרי אין ענין יוצא מידי פשוטו; וצריך לומר, שג' סוגי התשובה הנ"ל – ה„מגיעים במל' בז"א בבינה" – חלוקים הם גם בענין הזמן כפשוטו: התשובה ד„סור מרע" המגיעה במלכות – נפעלת „בשעתא חדא"; התשובה ד„ועשה טוב" שלמעלה ממנה, המגיעה בז"א – נפעלת בזמן ד„יומא חדא",

א. בזהר פרשתנוי מבוארת א' ממעלות בעלי תשובה על צדיקים (גמורים): עבודתם של צדיקים גמורים היא בעלי' בסדר והדרגה מיום ליום, מדרגא לדרגא (כאמור בפרשתנוי „ואברהם זקן בא בימים גו'", ועד"ז בהפטרת השבוע³ „והמלך דוד זקן בא בימים גו'"), עד שסוף-כל-סוף באים בעבודתם לידי תכלית הקירוב והדביקות בהקב"ה; משא"כ בעלי תשובה „בשעתא חדא ביומא חדא" ברגע⁵ חדא⁶ קריבין לגבי קב"ה".

ובהערות אאמור"ר על הזהר⁷ הקשה: „לכאורה הוא שלא על הסדר, כי הול"ל יומא שעתא רגע, שכ"א יותר רבותא מחבירו, בדרך לא זו אף זו. גם אם די ברגע חדא לאיזה צורך אמר שעתא ויומא?"⁸

(1) זח"א קכט, א ואילך.

(2) כד, א.

(3) מלכים א א, א. וראה מפרשי הזהר שם.

(4) ולהעיר מלשונות חז"ל גבי תשובה: יש קונה עולמו בשעה אחת (ע"ז יז, א); יפה שעה אחת בתשובה כו' (אבות פ"ד מ"ז); שוב יום אחד לפני כו' (אבות פ"ב מ"י). וראה לקמן הערה 8.

(5) כ"ה בכמה דפוסי זהר „ברגע" (וכן הועתק בלקולוי"צ דלקמן), אבל בכר"כ דפוסי הזהר (וכן נעתק באור יקר, באור החמה, ובכ"ז (10) „ברגעא" – ועפ"ז מתאים ל„חדא" שלאחריו ול„שעתא" וכו' שלפניו.

(6) ולהעיר מתרגום לתשא (לג, ה) „שעה חדא". ובתיב"ע: „שעה חדא קלילא". וראה לקמן הערה 8.

(7) לקולוי"צ (לזח"א) ע' פא.

(8) שעה (בלשון חכמים) ורגע – שני פ' להם (ובכל מקום לפי ענינו): משך זמן מסויים או זמן

87

קצר (בערך הענין וכמו ברגע קטן עזבתיך (ישעי' נד, ז)), אבל במחז"ל זה שהובאו ג' שיעורי זמן ביחד – ודאי הפי' דכ"א שיעור מסוים.

(9) בלק עג, ב ואילך.

(10) לשון הכתוב – תהלים לד, טו.

שהדרגא העליונה יותר (ז"א) נקראת „יומא“, והדרגא התחתונה (מלכות) נקראת „שעתא“ – בשעה ש„יומא“ הוא שיעור זמן ארוך יותר (המורה על המשכה למטה יותר בבחי' הזמן וריחוק גדול יותר מהבחי' שלמעלה מהזמן) מ„שעתא“?

ג. ויובן בהקדם הביאור במושגים ד„קיצור“ ו„אריכות“ (בענין שכלי), איזה מהם נעלה יותר – שמצינו בזה פנים לכאן ופנים לכאן:

יש יתרון לקיצור לגבי אריכות – כמ"ש הרמב"ם¹⁴ בנוגע לדברי המשנה, שהם מסודרים באופן של „דבר קצר וכולל ענינים רבים“, משא"כ הגמרא – לשונה באריכות. וכן מצינו¹⁵ גם בנוגע לאחרונים (ביחס לראשונים) – שהאחרונים דרכם לפרש. ובסגנון אחר: הסברא השכלית כפי שהיא במקורה היא בקיצור (יותר), והאריכות באה

והדרגא הנעלית ביותר – „בקש שלום“ (תורה), המגיעה בנינה – נפעלת „ברגע חדא“.

וצריך להבין:

הסיבה לקרבתו של בעל תשובה להקב"ה תיכף ומיד, „מיד עאל ואתדבק ב'י' בקב"ה"¹¹, היא מפני שתנועת התשובה בעצם תכונתה היא למעלה מסדר והדרגה – דילוג וקפיצה מן הקצה אל הקצה מן המצב הלא-טוב שה' בו בתחילה (אל מצב הפכי – קיום התורה ומצוותי' ודביקות בהקב"ה), וכיון שהדבר בא מתנועה כזו בנפש שאינה מוגבלת בסדר והדרגה, על כן אין הדבר דורש משך זמן, אלא „מיד עאל ואתדבק כו“.

ולפי זה אינו מובן: כיצד יתכן שהדרגא הנעלית יותר בענין התשובה, בחי' „ועשה טוב“ (הבאה ע"י התעוררות תשובה עמוקה יותר), יש בה משך זמן?

וכמו כן קשה בנוגע לספירות למעלה: ידוע¹² שכל עניני עולם הזה נמשכים ומשתלשלים מן (וממילא הם בדוגמת) העולמות שלמעלה (ויתירה מזה: הכוונה והתכלית ד„עולמות העליונים“ היא – „עולם הזה התחתון“¹³). ועפ"ז, כיצד יתכן

14) הקדמה לפיה"מ ד"ה אחרי כן ראה להסתפק.

15) ראה ספרי הכללים (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד. ועוד) – ע"פ ב"י לטויו"ד סר"א ד"ה ומ"ש ואף אם תטבל: „דבתראה הוא . . . הוה ל' לפרש“. ובכ"מ. וראה מכתב הנדפס בהקדמה לתוס' הרי"ד למס' שבת (ברוקלין, תשכ"ב).

הנ"ל (בחסידות) מתורץ מה שהקשה בפרדס (שער טעם האצילות פ"א) על האומרים שטעם מספר עשר ספירות למעלה הוא טעם שלמטה כל נקודה היא בעלת שלש קוטרים וכ"א כלול מג' ועם הממוקם הסובלם הוא עשר – „והיאך יהי' המסובב הכרח אל צורת מציאות סיבתו“ – והתירוצ' ע"פ הניל, כי תכלית האצילות היא בשביל עוה"ז (וראה גם ד"ה באתי לגני תשי"ד ס"ה – לענין מספר תרי"ג) – אבל אינו כי אין גדר תחתון וגשם מכריח שיהי' עשר ולא פחות או יותר.

וראה בארוכה לקו"ש ח"ל ע' 1 ואילך.

11) לשון הזהר שם (ע"ב) בסיום הענין. וראה קדושין (מט, ב): שמה רהר תשובה.

12) ראה תניא רפ"ג: שנשתלשו מהן.

13) תניא פל"ו. וראה הקדמת הת"ז (יו, א): אנת הוא דאפיקת כו' לאנהגא בהון עלמין. וראה גם פרדס שער טעם האצילות פ"ו. שער מהות והנהגה פ"כ. ד"ה ת"ר נ"ח תרמ"ג. מצותה משתשקע תרע"ח. ובכ"מ.*

* לכאו' הי' אפ"ל דע"פ המבואר במקומות

מאחר שבמדרגה העליונה עצם הסברא היא בגלוי (והאמת נראית מידי¹⁹); וככל שהשכל יורד למדריגה תחתונה יותר, כך תזדקק אותה סברא עצמה ליתר אריכות וביאור, כדי שיהי ניתן להבינה.

[וי"ל שזהו ע"ד החילוק שבין ראי' לשמיעה: דבר שבחוש הראי' רואים את כולו „כהרף עין” – יש צורך באריכות זמן כדי לקלוט אותו בחוש השמיעה].

משא"כ כאשר מדובר אודות היחס בין ב' מדרגות באותו „עולם” – אזי אדרבה: סברא „נעלית” (עמוקה) יותר זקוקה לתוספת אריכות כדי שאפשר יהי' להשיג את המעלה (העומק) שבה, ואילו סברא פשוטה יותר – אפשר להסביר בקיצור יותר, כי מצד פשטות הסברא אפשר להסתפק באותיות מעטות יותר של הסברה²⁰.

וכן הוא גם בדוגמאות הנ"ל:

כאשר מדובר אודות „עולמה” (מדרגתה) של המשנה ביחס לגמרא – הרי הסברות העמוקות באות בקיצור ביותר (ביחס לגמרא); אבל ב„עולמה” של הגמרא גופא (וכיו"ב) – הנה

ולהעיר מהמבואר בדרושי חסידות ובפרט בפרשתנו (ביארה"ז קלא, ד. תר"ח ככו, ד. וראה ספר הערכים חב"ד (כרך ד) ערך אורות דספירות ביחס לכלים ס"ו. ושי"י) – שלמעלה יותר הכלים מועטים יותר.

(19) ראה גם המכתב דלעיל הערה 15.
(20) ועד"ז בהשפעת השכל מרב לתלמיד, שנמשכת בזה רק הפשטות שבהשכל – ולכן ה"ה „בלשון קצרה” [משא"כ „ברב המשפיע השכלה לב' תלמידים א' חכם וא' חס, שמה שהחכם מבין בדיבור אחד יצטרך התם ריבוי דברים” (דרמ"צ קיד, ב. ועד"ז בכ"מ)] – כי מכיון שלגבי התם ה"ז שכל עמוק לפיכך צריך „ריבוי דברים”].

בשעה שיש להורידה ולהמשיכה ממקורה למדריגת המקבל (ממשנה לגמרא, ומן הגמרא ללומדים ולמחברים שלאחרי זה);

לאידך גיסא, אמרו חז"ל¹⁶, „לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה”, וטעם הדבר בפשטות¹⁷ – לפי שאין בכח התלמיד לקבל את אריכות ומרחב השכל והענין, ולכן יש למסור לו רק את קיצור הדברים, בהתאם לכלי ההשגה שלו. הרי, שהקיצור מורה על היות התלמיד למטה מן הרב.

ד. ויש לומר הביאור בזה – שהדבר תלוי במדרגה שבה עוסקים:

כאשר מדובר אודות היחס בין שני „עולמות”, דהיינו ב' מדרגות בהבנת השכל שהאחת נעלית ביותר מזולתה – בדוגמת החילוק שבין (בעלי המשנה והגמרא, הגמרא והראשונים, הראשונים והאחרונים, וכיו"ב) – אזי ככל שהשכל נמצא במדריגה עליונה יותר, כך יבואו הדברים בקיצור יותר¹⁸,

(16) פסחים ג, ב. חולין טג, ב.

(17) ראה לקו"ת (בשלח א, א), ביארה"ז (עו, ד), ביארה"ז להצ"צ (ע' סג"ד) ובכ"מ (ע"פ רמב"ם הל' דיעות פ"ב ה"ד) – שבמארו"ל זה מדבר על דרך קצרה הכוללת את כל האריכות (כמו לשון המשנה). ומובן שאין זה בסתירה לפירוש הפשוט, כ"א הוספה שביחד עם זה צ"ל קיצור הכולל את כל האריכות. וראה אורה"ת שלח כרך ו' ע' א'תשעט. המשך תרס"ו ע' תא.

(18) ולהעיר ועד"ז „מעשה דבעש"ט שצפה והשיג ברה"מ מה שהי' אח"כ כידוע . . . (כי היתה עליית נשמתו . . . בהיכלות דיצירה . . . שם יוכל להיות נכללים ט"ו שנים בסקירה אחת” – דרמ"צ נט, א. וראה בהערות שם (רב, ב ואילך). וראה ביארה"ז להצ"צ ע' רנת. סה"מ תקס"ה ע' שכא, של (ולהעיר משינויי הנוסחאות בין מקומות אלה).

סברות עמוקות באות באריכות יותר, וסברות פשוטות – בקיצור יותר.

ה. ועפ"ז יובן גם בעניננו:

ג' הדרגות הנ"ל שבתשובה נחלקות בכללות לב' סוגים²¹: ב' הדרגות הראשונות שבתשובה הן בסוג דתשובה תתאה, והדרגא השלישית היא בסוג דתשובה עילאה. וכן הוא בפשוטות הדברים: הדרגות ד, סור מרע ועשה טוב – שתיהן בעולם המעשה (עשי' ושליית העשי'), ואילו הדרגא השלישית – „בקש שלום” – היא לימוד התורה, בעולם המוחין.

ולכן: התשובה השייכת לבחי' המוחין היא בקיצור יותר („ברגע חדא”) – מכיון שבעולם השכל (הנעלה יותר) הענינים הם בגילוי יותר, כך שאין צורך להזקק לאריכות;

משא"כ בב' הדרגות השייכות לעולם המעשה – הרי אדרבה: התשובה ד, ועשה טוב, שהיא מדרגה נעלית יותר, אורכת משך זמן גדול יותר, „יומא חדא” (ע"ד הסברות העמוקות שבגמרא, שבהן נדרשת אריכות רבה יותר); משא"כ המדריגה התחתונה ד, סור מרע, אורכת „שעתא חדא” בלבד (ע"ד הסברות הפשוטות שבגמרא, שבהן מספיקה הסברה קצרה) –

ולהעיר, שכן הוא גם בפשוטם של דברים – שעשויית „ועשה”) מעשה בפועל דורשת שיעור זמן (ארוך יותר), משא"כ שליית העשי' („סור מרע”).

ועד"ז בנוגע לספירות למעלה: ספירת הבינה, שהיא (עולם המוחין –

למעלה מהעולמות²² – נקראת „רגע”, דכיון ששם האור האלקי מאיר בתכלית הגילוי, הרי הוא בתכלית הקיצור (בזמן); משא"כ הספירות ז"א ומלכות שיש להן שייכות לעולמות (עולם המדות)²² – הן „יומא” ו„שעתא” (אריכות ולא „רגע”).

אלא שכיון שבספירות אלו גופא (עולם המדות) ז"א הוא למעלה ממלכות, על כן נקרא ז"א „יומא”, והמלכות – „שעתא”, כנ"ל.

ו. ע"פ ביאור אאמ"ר הנ"ל, שג' הלשונות שבזהר רומזות לג' הדרגות הנ"ל שבתשובה, יש לבאר (ע"ד החסידות) גם את גירסת הרמ"ק²³, שבמאמר הזהר יש ד' לשונות – דרגות: „בשעתא חדא ביומא חדא בזמנא²⁴ דתת ברגעא חדא”:

מבואר בלקו"ת שם²⁵, שאף שבכללות יש ג' מדריגות בתשובה, הנה בפרטיות יותר ישנה דרגא רביעית – המגיעה עד ספירת החכמה (וענינה בעבודה – „קדש עצמך במותר לך”²⁶).

22 ראה סה"מ תש"ח ע' 273. ובכ"מ.

23 כן משמע מהביאור שהובא ממנו באור החמה כאן (וכ"ה באור יקר – ירושלים תשל"ו) שד' הלשונות הן לנגד ד' חלוקי כפרה, והלשון „זמנא” הוא כנגד „סורין ממרקין” (זמן הסיורין). וכ"ה בנוסח הזהר הנדפס עם האור יקר (שם).

אבל להעיר שבוהר לפני"ז שם: „ולא אתקריב אברהם ביומא חדא או בזמנא חדא”, ולפי זה אולי י"ל שאין זו גירסא אחרת, אלא – פירוט לשון זה שנכתב רק בצד השלילי (באברהם, שאינו דומה לבע"ת).

24 בדפוס ירושלים הנ"ל „זמנא” – ולכאורה הוא ט"ס „וצ"ל „בזמנא”).

25 שם עה, א ואילך.

26 ראה אוה"ת ורא ע' קפה. ע' בתקצו. וראה לקו"ש ח"ט ע' 399 ואילך. ובכ"מ.

21 ראה בכ"ז לקו"ת שבהערה 9.

ולפי המשך הביאור בלקו"ת שם²⁵, שאעפ"כ ברוב המקומות מדובר בפירוש ובגלוי אודות ג' דרגות בתשובה בלבד – כי הדרגא הרביעית נכללת בדרגא השלישית, שהרי חכמה ובינה הן „תרין רעין דלא מתפרשין”³⁰, יובן גם מה שבגירסא הנפוצה והרגילה בזהר יש ג' לשונות בלבד – כי בדרך כלל מדובר רק אודות ג' הדרגות שבתשובה, כנ"ל;

אמנם, מאחר שלפעמים נמנית גם דרגא רביעית בתשובה – על כן קיימת גם גירסא שבה מפורטת גם דרגא זו שבתשובה, שלימות התשובה.

(משיחת מוצאי ש"פ חיי שרה תשל"ט)

(30) ראה זח"ג ד, א.

ויש לומר, שדרגא רביעית זו מרומזת בלשון הרביעית (לגירסת הרמ"ק) – „בזמנא חדא”: אע"פ שלכאורה „רגע” הוא החלק הכי קטן שבזמן, הרי מכל מקום, יש כאן מקום לשאלה ותשובה „וכמה רגע – אחד מחמשת כו' רגע כמימרא”, משך זמן אמירת ג' אותיות²⁷, היינו שיש לזה שיעור מסויים²⁸; משא"כ הלשון „זמנא חדא” מבטאת את עצם מציאות הזמן, ללא הגדרה דשיעור זמן כלל²⁹.

(27) ברכות ז, א ובתוד"ה שאלמלי.

(28) ראה רמב"ם הל' קידוש החודש רפ"י.

(29) ידועה השקו"ט בגדר התחלקות הזמן (ראה מו"נ ח"א פע"ג הקדמה ג', ועוד. מפענח צפונות פ"ג ס"ג ואילך. ושו"נ) אבל אינו שייך לגדו"ד, כמובן.

